

MESEZENE AZ OLVASÁSI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSÉÉRT

Antal Mór SZŰCS¹

ABSTRACT

MESEZENE FOR DEVELOPING READING SKILLS

The Mesezene method has been present in the Hungarian pedagogical palette since 2011. The system can be successfully used to develop language skills in pre-school children and to build literacy skills in school-aged children. The impact of the method on language awareness has been reported in several previous studies (see Szűcs, 2019; Szűcs, Tar, 2020a; Szűcs, Tar, 2020b; Szűcs, 2023). This thesis briefly presents the methodological principles of the Mesezene programme's pre-school module and summarises the studies to show how Mesezene can help children from typical economic situations and children from disadvantaged backgrounds to develop their reading skills. In the closure of the article, the author discusses the possibilities for adapting the method to the language of the target population and describes the experience gained in this field.

KEYWORDS

Phonological awareness; reading; literacy

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Marshall McLuhan (1962) már az előző század közepén a Gutenberg-galaxis végéről írt. A széles platformrendszerrel működő Digitális-galaxis legújabb eszközeként üdvözölhetjük az egyre nagyobb hírnévnek örvendő mesterséges intelligenciát. A technika bizonyos, hogy új dimenziót nyit meg az infokommunikációs eszköztárban, sőt, a pedagógiai metodológiák sem tehetik zárójelbe a digitális világ változásait. A szakma szempontjából is reagálnunk szükséges. Olyan eszközökre van szükség, melyek ma is érvényes technikákat (pl. elemi számolási műveletek, logikai gondolkodás, érvelés, olvasás, írás) tudnak átadni olyan módon csomagolva, melyet a 21. század gyermeke fogadni tud.

MESEZENE A PEDAGÓGIAI PALETTÁN

A Mesezene módszer 2011-től van jelen a magyarországi pedagógiai palettán. A metódus figyelembe veszi az alfa generáció megnövekedett impulzusigényét, ugyanakkor arra nem ingerdömpinggel, hanem az ősi technikák tudatosabb alkalmazásával reagál. Nem IKT eszközökre épít, újra felfedezi a jól ismert közösségi motivációt, a mesék varázsát, a játékot, a mozgást-táncot, valamint az elemi zenélés élményvilágát.

A Mesezene motivációs szempontból ernyő terminus, mely alá besorolható számos tárgyi tudást igénylő didaktikai szituáció. Jelen készletben elérhető az olvasás elsajátításához szükséges képességek fejlesztése, mely óvodás gyermekek számára lehet javallott, illetve a betűtanulást kísérő rendszer, amely az általános iskola elsősztályos gyermekei számára lehet gyümölcsöző pedagógiai megsegítés. A Mesezene rendszerébe beilleszthető számos más tantárgy

---

¹ Dr. Szűcs Antal Mór, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar
szucsantalmor@gmail.com

matériája, többek között a vizuális nevelésre (Tornai, 2020). Kreatív pedagóguskollégák magasabb osztályfokokon az anyanyelvi nevelésbe integrálták egyes elemeit (Keksz, 2020). A pedagógia gyakorlata mellett a segítőpedagógiai lehetőségek is egyre szélesebb palettán alkalmazták a Mesezene eszköztárát. Megjelent hallássérült gyermekek szuroidapedagógiai nevelésében (Pogácsás, 2020), logopédiai óvodákban (Mikonya, 2020; Mag, 2020), fejlesztőpedagógiai foglalkozásokban (Sándor, 2020), a nyelvi kreativitás eszközeként (Gyarmati, 2020), illetve az artikulációs zavarok intervenciójában (Ványi, Szűcs, 2020).

MESEZENE: AZ OLVASÁSI KÉPESSÉGEKET FEJLESZTŐ PEDAGÓGIAI TECHNOLÓGIA

A Mesezene kétmodulos programcsomag, amely alkalmazható az óvodai nevelés, illetve az általános iskolai oktatás során. Előbbi esetben az olvasáshoz szükséges képességek fejlesztéséhez bizonyul sikerrel alkalmazható technológiának, míg utóbbi vonatkozásában elsősorban a betűtanítást ösztönző rendszerként gondolkodhatunk róla.

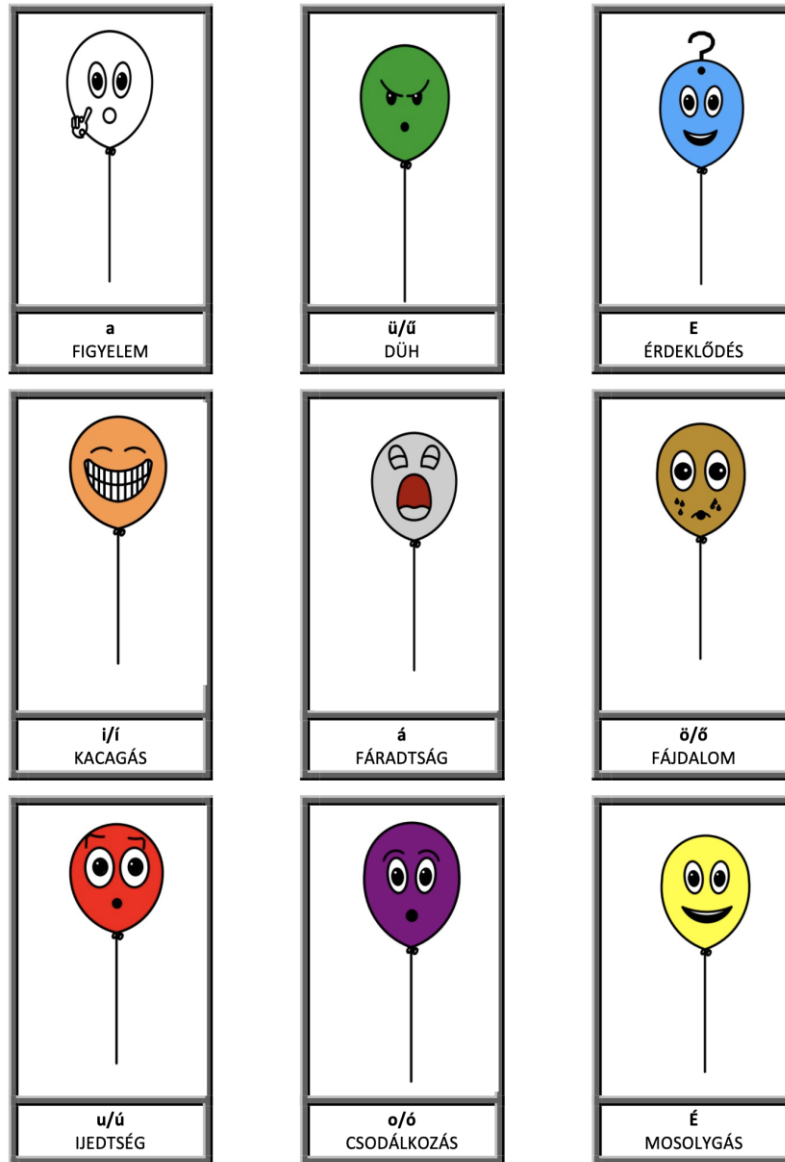
Az óvodai modul a beszédhangokat szimbólumokhoz (lufik, játékok) kapcsolja. Az asszociációs rendszer meséken keresztül épül ki, melyek egy egész nevelési éven ívelnek át. A történeti kontextus, illetve a megfelelő mennyiségű idő rendkívül fontos ahhoz, hogy a tudás elmélyülhessen. A gyorsan, felszínesen, kapaszkodók nélkül megszerzett információ pillanatok alatt halványodik el. A kapcsolatrendszer a fonológiai és a printtudatosságot egyszerre fejleszti. Mivel a gyermek beszédhangokat keres, "hall ki" szavakból, így hozzájárul a fonológiai tudásához, s mivel ezeket vizuális jelekhez köti, így a beszéd és írott nyelv közötti kapcsolódás elemi tudása is kiépül benne.

1. illusztráció: a Mesezene szimbólumai komplex asszociációs rendszerben segítik rögzíteni a vizuális jelek és a beszédhangok közötti kapcsolatot
Forrás: Ványi, Sándor, Szűcs (2024)

Külön szimbólumrendszer jeleníti meg a magánhangzókat (lufik) és a mássalhangzókat (játékok). A lufik különböző színekkel, arckifejezésekkel, érzelmekkel kerülnek asszociációba, míg a játékokhoz emberi tulajdonságok kapcsolódnak. A kapcsolati háló segíti az egyes beszédhangok felidézését. A kategóriák ezen felül időben is elkülönülnek: a nevelési év első felében lufikkal, magánhangzókkal foglalkoznak, majd a következő szakaszban elsősorban játékokkal, mássalhangzókkal foglalkoznak a programban résztvevők. Ezen túl a történeti kontextus is egyértelművé teszi a különbséget: teljesen más felépítéssel rendelkeznek a lufik

és a játékok meséi. Mindez nyelvi szempontból azt eredményezi, hogy a gyermekek számára implicit módon kiépül az evidens tudás: különbség jelentkezik a magán- és mássalhangzók között. Ezen a ponton ismét a fonológiai tudatosság megtámogatását említhetjük, hiszen a program játékos keret- és struktúrendszer alap fonológiai-fonetikai kategorizációt épít ki.

2. illusztráció: a színek, hangulatok segítik felidézni a hozzájuk kapcsolt magánhangzókat
Forrás: Ványi, Sándor, Szűcs (2024)

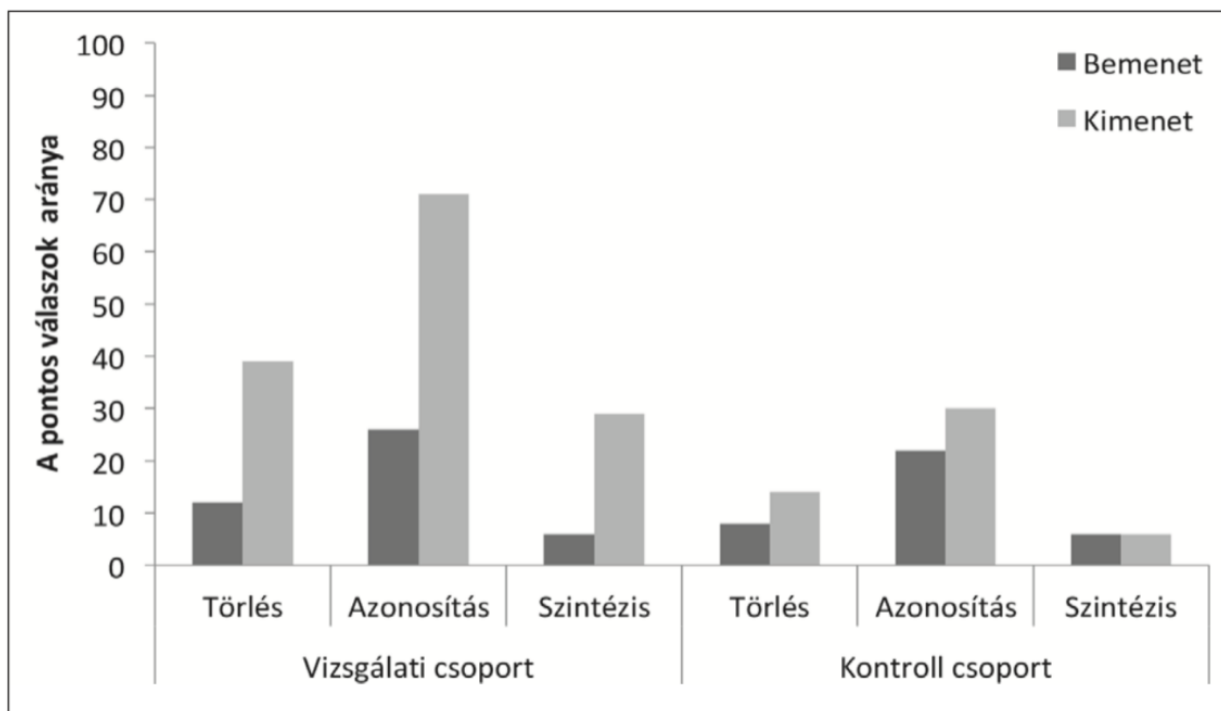
A mesés keret lehetővé teszi azt, hogy a gyerekek játékos körülmények között vonjanak össze beszédhangokat. A történet logikusan mutat rá arra, miért és hogyan lehet egy mássalhangzót és egy magánhangzót egységben szemlélni. A mesei logika, illetve a vizuális szimbólumok egyaránt segítik ezt a nyelvi manipulációs műveleti szintet. Rendkívül fontos területről van szó, ugyanis az olvasástanulás sarkalatos pontjának, a szótagok összeolvasásának háttérében feltételezhetjük a szintetizáló fonológiai tudás képességét. Olyan metanyelvi képesség kiépítéséről beszélünk tehát, melynek konkrét pedagógiai lecsapódása lesz az általános iskolában az elemi olvasási tudás megszerzésének során.

MESEZENE AZ OLVASÁSI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSÉÉRT

Az alkalmazási területek között legmélyebb elemzésnek az óvodai nevelésben alkalmazott nyelvi fejlesztő rendszer örvend, melynek hatását számos kutatás vizsgálta.

Szűcs (2019) pilotkutatásában az első évfolyamon tapasztalható transzferhatást vizsgálta, mely szerint a programban részesülő gyermekek gyorsabban és pontosabban olvasnak betűsorokat (magán- és mássalhangzókat egyaránt), valamint szótagokat (minden esetben kételemű vokális, konzonáns egységeket). A nyelvi hatás mélyebb elemzésének érdekében Szűcs és Tar (2020a) a módszer fonológiai tudatosságra gyakorolt hatásának feltérképezését indították meg. Módszerük szótag és beszédhangszinten mért azonosítási és műveleti tudatosságot igénylő nyelvi képességet. A programban részesülő gyermekek a beszédhangszintű azonosítási és szintézis feladatokban önmagukhoz képest lényegesen jobb teljesítményt értek el, míg ez a jelenség a kontrollcsoport esetében nem volt kimutatható. Az azonosítási képesség során jelentkező változás nem csupán csoporton belül, de intergroup összevetésben is lényeges eltérést mutatott a két csoport között.

Szűcs és Tar (2020b) halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) gyermekeket vizsgált. A mérés célja az volt, hogy a nehéz gazdasági körülmények közt, feltehetően korlátozott nyelvi kóddal érintkező gyermekek esetében a Mesezene módszer hogyan, milyen módon gyakorol hatást a nyelvielemző-képességre. A szótagazonosítás területén megjelenő eltérés a gazdaságilag átlagosnak tekinthető gyermekek vizsgálatához hasonló eredményre jutott, hangsúlyozva ezzel a metodika pozitív hatását a szótagszintű fonológiai tudatosság tekintetében. Sőt, a fonémaazonosítás, illetve szintézis feladatok során kapott eredmények csoportközi és csoporton belüli összevetésben is jelentős eltérést mutattak a vizsgálati csoport javára. Sugallva ezzel azt, hogy bonyolultabb műveletek vonatkozásában is nagyobb különbség érzékelhető a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esetében a gazdaságilag átlagosnak nevezhető fiatalokhoz képest. A szerzők értelmezésében itt a módszer “felzárkóztató” hatása érzékelhető. Mivel a HHH-s gyermekek elsősorban korlátozott nyelvi kóddal rendelkeznek, így a nyelvi szegmentáló képességük kevésbé tudott tapasztalatokat szerezni spontán körülmények között, annak ellenére, hogy a potencialitás bennük csoportszinten ugyanúgy jelen van, mint a jó ökonómiai státuszú társaik esetében. Így esetükben azonos fejlesztés több nyelvi képességen tud nagyobb változást eredményezni.

1. ábra: Halmozottan hátrányos gyermekek fonológiai tudatosságának beszédhangszintű eredményei

Forrás: Szűcs, Tar, 2020b, p.70

Szűcs (2023) disszertációjában öt-hat éves gyermekek nyelvi képességeit vizsgálta. Az adatelemzésben kirajzolódik a korábbi mérések konklúziója, miszerint beszédhangok szintjén a fonémaazonosítás a legmélyebben érintett metanyelvi terület, melyet a fonémaszintézis követ, ahol több esetben (CV, VCCV blending feladatok) csoporton belüli és csoportközi összevetésben is eltérés mutatható ki a programmal haladó gyermekek javára.

Csoport	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Test Statistic	Standard Error	Standardized Test Statistic	Asymptotic Sig. (2-sided test)	r-érték
Vizsálati	1712	2747	1712	117.412	5.958	< .001	.628
Kontroll	1241	2466	1241	131.468	.308	.758	.031

1. táblázat: A mássalhangzó-magánhangzó szintézis statisztikai elemzése csoporton belüli összevetésben tipikus körülmények közt élő gyermekek esetében

Forrás: Szűcs, 2023, p.168.

A mérés során Szűcs olyan adaptált módszeralkalmazást vizsgált, melybe a törlési műveletekre való érzékenyítő egységeket is integráltak. Ennek eredményeként az adatelemzés során nem csupán az összevonás, de a törlés területén is megjelent a módszer hatása a résztvevők műveleti nyelvi képességein. A hatás beszédhang és szótagszinten, intra- és intergroup összehasonlításban egyaránt kirajzolódott. Az eredmény nem csupán a módszer hatásosságára világít rá, de arra is, hogy a 6 éves gyermek nyelvi potenciálja már nyitva van a manipulációs

feladatok irányába. Ez a praktikum szempontjából azt jelenti, hogy kívánatos és indokolt logopédiai/nyelvészeti/fejlődés pszichológiai háttérrel rendelkező módszerek kidolgozása a műveleti nyelvi tudatosság területére, tekintve, hogy ezzel hozzá tudunk járulni az írott nyelvi képességek sikeres kialakításához, megalapozva ezzel az önálló ismeretszerzés lehetőségét.

KITEKINTÉS

A Mesezene módszer gyakorlati oldalának megismerése után a módszeralkotói csapattal elindítottuk külföldi szervezetekkel való együttműködésünket (erről bővebben lásd: Szűcs, 2020). A romániai Partium területén működő 1-es Számú Napköziotthonnal átvittük a metodikát a határon túli magyarok lakta területekre. A kipróbálás évei után kollégáink segítségével elkészítettük a román nyelvi adaptációt, amelynek jelenleg kipróbálási fázisában vagyunk.

Az eddigi tapasztalatok alapján úgy véljük, hogy a metodikai elképzeléseink sikerrel átültethetők minden olyan nyelvre, mely hangjelölő írást használ, s melynek ortográfiája sekélynek, transzparensnek tekinthető. Ilyen esetekben az adaptált metodika a magyar nyelvi alkalmazáshoz hasonló eredményeket tud produkálni idegen nyelvi alkalmazás esetében is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Gyarmati, Csilla (2020). Kiskutyákat álmodni, avagy a Mesezene módszer tehetségfejlesztő hatásai a nyelvi kreativitás szemszögéből. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 88-96.
- [2] Keksz, Ernőné (2020). Mesezene? Életforma! *Fejlesztő Pedagógia*. 31(4-6) 145-148.
- [3] Mag, Adrienn (2020). Mesezenén innen, logopédiai terápián túl, avagy logopédus által vezetett nagyobb csoportos olvasáselőkészítés. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 182-185.
- [4] Mikonya, Hajnalka (2020). Egy, kettő, három, négy... Lila Lufi, hová mész? avagy Mesezene logopédiai óvodában. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 186-187.
- [5] Pogácsás, Nóra (2020). Zöld Lufi cipőt fűz, avagy a Mesezene módszer alkalmazása hallássérüléssel élő gyermek logopédiai fejlesztésében. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 188-190.
- [6] Sándor, Krisztina (2020). Hogyha fehér, figyelek, tengerkéket kérdezek, avagy Mesezene a kognitív funkciók fejlesztésében. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 55-64.
- [7] Szűcs, Antal Mór (2019). Fonológiai tudatosság fejlesztése a Mesezene élménypedagógiai módszerével. In: Bóna Judit (szerk.) *Az anyanyelv-elsajátítás folyamata hároméves kor után, konferencia kötet ELTE BTK, Budapest* 307–323.
- [8] Szűcs, Antal Mór (2020). A Mesezene rövid története. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 34-48.
- [9] Szűcs, Antal Mór (2023). A Mesezene módszer hatása a fonológiai tudatosságra, valamint a gyorsautomatizált megnevezésre. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola
- [10] Szűcs, Antal Mór & Tar Éva (2020a). A Mesezene program óvodai moduljának hatása a fonológiai feldolgozás műveleteire. In: Bóna Judit, Krepsz Valéria (szerk.) *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig*. Eötvös Kiadó, Budapest 67–82.
- [11] Szűcs, Antal Mór & Tar, Éva (2020b). A Mesezene módszer óvodai moduljának fonológiai feldolgozási műveletekre gyakorolt hatásának vizsgálata halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeknél. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 65-74.
- [12] Tornai, Boglárka (2020). Festett történetek, avagy a Mesezene módszer kiterjesztése az 1. Évfolyamos vizuális kultúra tanórákra. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 133-144.
- [13] Ványi, Ágnes & Szűcs, Antal Mór (2020). Jépa, jetek, gyógyó, avagy Mesezene az artikuláció hibáinak javításában. *Fejlesztő Pedagógia* 31(4-6) 158-166.
- [14] Ványi, Ágnes & Sándor, Krisztina & Szűcs, Antal Mór (2024). *Hangulatmesék 1. Mesezene Egyesület*